

บทที่ 2

เศรษฐกิจการเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา

2.1 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช¹ และตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดที่ใหญ่ที่สุดใน 17 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งยังเป็นเมืองหน้าด่านและประตูทางการเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกด้วย ลักษณะที่ราบสูงโคราชมีลักษณะลาดเทจากกด้านตะวันออกเฉียงเหนือและด้านใต้ลงสู่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ทั้งจังหวัด 12 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.12 ของเนื้อที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ทำการเกษตร 8.8 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.33 ของเนื้อที่ทำการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ² ในปี 2533 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 2.2 ล้านคน เป็นประชากรในภาคการเกษตร 1.5 ล้านคน และเป็นประชากรนอกภาคเกษตร 0.7 ล้านคน เมื่อพิจารณารายได้ต่อหัวของประชากรในภาคการเกษตรจะมีค่าเท่ากับ 5,162 บาท/คน/ปี และรายได้ต่อหัวประชากรนอกภาคเกษตรเท่ากับ 32,402 บาท/คน/ปี จังหวัดนครราชสีมา มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด 11,000 ล้านบาท ในผลิตภัณฑ์มวลรวมนี้เป็นมูลค่าเพิ่มจากการเกษตร 30 % อัตราเพิ่มของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในช่วงปี พ.ศ. 2524 - 2530 เท่ากับ 3.2 % โดยมูลค่าเพิ่มทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเพียง 1.18 %

¹ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร แนวทางพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ : จังหวัดนครราชสีมา, (2529), หน้า 1.

² กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 31/32, (2532), หน้า 211 - 213.

2.2 บทบาทและความสำคัญของเกษตรกร

การเกษตรมีบทบาทและความสำคัญต่อเศรษฐกิจภายในจังหวัดนครราชสีมา ไม่ว่าจะพิจารณาจากพื้นที่ในการทำการเกษตร ประชากรในภาคเกษตร และผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคการเกษตร พืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ส่วนถั่วเขียว ถั่วเหลือง ข้าวฟ่าง ปอแก้ว และฝ้ายเป็นพืชเศรษฐกิจรอง จากจำนวนเนื้อที่ทั้งจังหวัด 12.8 ล้านไร่ เป็นเนื้อที่ทำการเกษตรประมาณ 8.83 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 68.98 ของที่ทั้งจังหวัด และเป็นร้อยละ 72.79 ของเนื้อที่ทำการเกษตรในเขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 5 (ตารางที่ 2.1) จากเนื้อที่ทำการเกษตร เป็นเนื้อที่สำหรับปลูกข้าว 3.5 ล้านไร่ ปลูกมันสำปะหลัง 2.4 ล้านไร่ และปลูกข้าวโพด 1.04 ล้านไร่ ส่วนเนื้อที่ที่เหลือกระจายตามพืชที่ปลูกข้างต้น

ตารางที่ 2.1 เนื้อที่ทั้งหมด เนื้อที่ทำการเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา เขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 5 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2531/32

(หน่วย : ล้านไร่)

พื้นที่	นครราชสีมา	เขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 5	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
เนื้อที่ทั้งหมด	12.8	20.79	105.53
เนื้อที่ทำการเกษตร	8.83	12.13	60.82

หมายเหตุ : เขตเศรษฐกิจที่ 5 ประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ

ที่มา : สถิติการเกษตรประเทศไทย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2531/32

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2530 ผลผลิตมวลรวมจังหวัดเท่ากับ 9,610 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2524 เท่ากับ 1,643 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 20.62 โดยที่ผลผลิตมวลรวมการเกษตรในปี พ.ศ. 2530 เท่ากับ 2,894 ล้านบาท ขณะที่ผลผลิตมวลรวมนอกภาคการเกษตรเท่ากับ 6,715 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์มวลรวมการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 30.11 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนครราชสีมาในช่วงปี 2524 - 2530 จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.14 ต่อปี ขณะที่อัตราการเจริญเติบโตของภาคการ

เกษตรร้อยละ 1.17 ส่วนอัตราการเจริญเติบโตของนอกการเกษตรร้อยละ 4.10 (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 ผลิตภัณฑ์การเกษตร นอกการเกษตรของจังหวัดนครราชสีมา และผลิตภัณฑ์จังหวัด ในปี 2524 - 2530 (คิดตามราคาปี 2515)

หน่วย : ล้านบาท

ปี	ผลิตภัณฑ์ การเกษตร	ผลิตภัณฑ์ นอกการเกษตร	ผลิตภัณฑ์ จังหวัด	ผลิตภัณฑ์เกษตรต่อ ผลิตภัณฑ์จังหวัด (%)
2524	2,748,282	5,219,453	7,967,735	34.19
2525	2,919,479	5,600,145	8,519,624	34.26
2526	3,294,847	6,036,502	9,331,349	35.31
2527	3,356,208	6,657,716	10,013,924	33.51
2528	3,453,228	6,489,180	9,942,408	34.73
2529	3,109,308	6,567,990	9,677,298	32.13
2530	2,894,363	6,715,668	9,610,031	30.12
อัตราเพิ่ม (%)	1.17	4.10	3.14	-1.95

ที่มา : จำนวนจากบัญชีรายได้ประชาชาติ 2524 - 2530

2.3 ประชากร

ในจังหวัดนครราชสีมามีประชากรในปี พ.ศ. 2533 ทั้งสิ้น 2.2 ล้านคน เป็นประชากรในภาคการเกษตร 1.5 ล้านคน และประชากรนอกภาคการเกษตร 0.64 ล้านคน (ตารางที่ 2.3) ประชากรร้อยละ 85 อาศัยอยู่ในชนบท ที่เหลืออาศัยอยู่ในเขตสุขาภิบาล ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่น บริเวณตอนกลางและตอนเหนือของจังหวัด เนื่องจากเป็นแหล่งชุมชนดั้งเดิม และเป็นที่ยอมรับเหมาะแก่การทำงาน ในบริเวณนี้จึงมีประชากรอยู่หนาแน่น ประมาณ 135,145 คนต่อตารางกิโลเมตรส่วนตอนใต้ของจังหวัดมีลักษณะเป็นภูเขา และป่าไม่มีประชากรอยู่หนาแน่นประมาณ 50 - 55 ตารางกิโลเมตร ในขณะที่ความหนาแน่น

ของจังหวัด 170 คนต่อตารางกิโลเมตร

อัตราการเจริญเติบโตของประชากรการเกษตร จากการคาดประมาณจำนวนประชากรในจังหวัดนครราชสีมา ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ประชากรในภาคการเกษตรมีแนวโน้มลดลงด้วยอัตราร้อยละ 0.02 กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2530 จะมีประชากรในภาคการเกษตรเท่ากับ 1.553 ล้านคน และลดลงเหลือ 1.552 ล้านคนในปี พ.ศ. 2539 ทั้งนี้เพราะจะมีการขยายตัวนอกภาคเกษตร โดยเฉพาะอุตสาหกรรมในจังหวัด โดยที่ประชากรนอกภาคการเกษตรในปี พ.ศ. 2530 เท่ากับ 0.59 ล้านคน และเพิ่มเป็น 0.73 ล้านคนในปี พ.ศ. 2539 สำหรับแรงงานในจังหวัดนครราชสีมา นั้น ประชากรในจังหวัดนครราชสีมา จะมีการขยายแรงงานทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร โดยที่แรงงานส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วง 15 - 64 ปี แรงงานในภาคการเกษตรประกอบด้วย การทำนา ทำไร่ทำสวน และการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของตนเองและรับจ้างคนอื่น ๆ ในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 - 7 ในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2539 แรงงานในจังหวัดนครราชสีมาจะมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.69 โดยที่ในปี พ.ศ. 2530 แรงงานในจังหวัดนครราชสีมาทั้งหมด 1.19 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 1.27 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2539 จากจำนวนแรงงานทั้งหมดในจังหวัด สามารถแยกได้เป็นแรงงานในภาคการเกษตรและแรงงานนอกภาคการเกษตร โดยที่แรงงานภาคการเกษตรมีแนวโน้มลดลงด้วยอัตราร้อยละ 0.99 กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2530 แรงงานภาคการเกษตรเท่ากับ 0.83 ล้านคน และคาดว่าจะลดลงเป็น 0.82 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2539 ส่วนแรงงานนอกภาคการเกษตร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วยอัตราร้อยละ 2.32 ในปี พ.ศ. 2530 มีแรงงานนอกภาคการเกษตรเท่ากับ 0.36 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 0.44 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2539 (ตารางที่ 2.5) นอกจากนี้สัดส่วนร้อยละของแรงงานภาคการเกษตรต่อแรงงานทั้งหมดจะลดลง ในขณะที่สัดส่วนร้อยละของแรงงานนอกภาคการเกษตรต่อแรงงานทั้งหมดจะเพิ่มขึ้น จากตัวเลขดังกล่าว ในอนาคตภาคการเกษตรของจังหวัดนครราชสีมาจะค่อย ๆ ลดบทบาทและความสำคัญลง โดยที่นอกภาคการเกษตรจะมีบทบาทเข้ามาแทนที่ ทั้งนี้เพราะว่าราคาของผลผลิตทางการเกษตรมีความไม่แน่นอน เพราะผูกพันกับตลาดโลก ทำให้เกษตรกรไม่มีความเชื่อมั่นต่อภาคการเกษตร ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่นอกภาคการเกษตรมากขึ้น

ตารางที่ 2.3 ประชากรในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร จังหวัดนครราชสีมา
ปี 2530 - 2539

หน่วย : คน

ปี	ประชากร ภาคการเกษตร	ประชากร นอกภาคการเกษตร	ประชากรรวม
2530	1,553,306	591,430	2,144,736
2531	1,554,730	609,532	2,164,262
2532	1,555,722	627,103	2,182,825
2533	1,556,259	644,109	2,200,368
2534	1,555,013	659,978	2,214,991
2535	1,554,047	675,558	2,229,605
2536	1,553,309	690,865	2,244,174
2537	1,552,782	705,911	2,258,693
2538	1,552,406	720,669	2,273,075
2539	1,552,215	735,196	2,287,411
อัตราเพิ่ม (%)	-0.02	2.34	0.71

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2532

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.4 แรงงานในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา
ปี 2530 - 2539

หน่วย : คน

ปี	แรงงาน ภาคการเกษตร	ร้อยละ	แรงงาน นอกภาคเกษตร	ร้อยละ	แรงงานรวม
2530	833,394	69.66	362,954	30.34	1,196,334
2531	833,578	69.05	373,596	30.95	1,207,174
2532	833,417	68.46	383,931	31.54	1,217,348
2533	832,973	67.89	393,933	32.11	1,226,906
2534	831,580	67.34	403,270	32.66	1,234,850
2535	830,368	66.81	412,451	33.19	1,242,819
2536	829,344	66.30	421,499	33.70	1,250,843
2537	828,503	65.81	430,418	34.19	1,258,921
2538	827,813	65.34	439,186	34.66	1,266,999
2539	827,321	64.88	447,832	35.12	1,275,153
อัตราเพิ่ม (%)	-0.09	-0.78	2.32	1.62	0.69

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2532

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การว่างงานภาคเกษตร จากการศึกษาที่แรงงานส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นแรงงานในภาคการเกษตร กอปรกับเกษตรกรรมที่มีอาชีพทางการเกษตรมักจะประสบกับปัญหาภูมิอากาศ ราคาที่ตกต่ำของผลผลิต และการขาดแคลนแหล่งน้ำใช้ในการเพาะปลูก โดยที่จังหวัดนครราชสีมา ระบบชลประทานสำหรับพื้นที่ทำการเกษตรเพียงร้อยละ 8 - 9 รวมทั้งพื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตโอกาสที่จะเกิดภาวะแห้งแล้ง ได้สูง ทำให้แรงงานการเกษตรถูกใช้ไม่เต็มที่ เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นจึงก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานทางการเกษตรขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการว่างงานระหว่างรอฤดูการผลิต รongลงมาได้แก่การว่างงานต่ำกว่าระดับ หรือการว่างงานไม่เต็มที่ และบางส่วนที่ไม่มีงานทำ จากการศึกษาของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรสรุปได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการว่างงานการเกษตรมากที่สุด โดยในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 มีสัดส่วนของผู้มีงานทำเต็มที่ เป็นร้อยละ 34.66 และผู้ว่างงานคิดเป็นร้อยละ 65.34 โดยผู้ว่างงานแยกเป็นผู้ว่างงานที่รอฤดูกาลเกษตร ร้อยละ 63.03 ทำงานไม่เต็มที่ร้อยละ 35.81 และไม่มีงานทำร้อยละ 1.16³ จากตัวเลขดังกล่าวทำให้การคาดคะเนการว่างงานการเกษตรในจังหวัดนครราชสีมาในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 โดยนำสัดส่วนของการว่างงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาคำนวณ ปรากฏว่า แรงงานเกษตรในช่วง 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2539 มีจำนวน 828,670 คน แยกเป็นผู้มีงานทำเต็มที่ 287,217 คน ว่างงานเนื่องจากรอฤดูกาลเกษตร 341,278 คน ทำงานไม่เต็มที่ 193,894 คน และไม่มีงานทำ 6,281 คน (ตารางที่ 2.5)

³ ตามคำจำกัดความของกองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้ให้ความหมาย

1. ผู้ว่างงานทำไม่เต็มที่ หมายถึง ผู้ทำงานทำไม่เต็มที่หรือทำงานต่ำกว่าระดับในด้านชั่วโมงการทำงาน (80 ชั่วโมงต่อเดือน) หรือรายได้ต่ำกว่าระดับ (250 บาทต่อเดือน)
2. ผู้ว่างงานรอฤดูกาลเกษตร หมายถึง ผู้ว่างงานหลังจากการเพาะปลูกพืช หรือช่วงหลังจากการเก็บเกี่ยวผลแล้ว ไม่มีงานทำหรือรอการเก็บเกี่ยวและปลูกพืชใหม่
3. ผู้ไม่มีงานทำ หมายถึง ผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน แต่ไม่มีงานทำ
4. ผู้ทำงานเต็มที่ หมายถึง ผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน และมีงานทำไม่ถูกจำแนกในผู้ว่างงานทำงานไม่เต็มที่

ตารางที่ 2.5 การคาดคะเนการว่างงานทางการเกษตรเฉลี่ยต่อปี ในช่วงแผน 7 ของ
จังหวัดนครราชสีมา

หน่วย : คน

แรงงานเกษตร	การว่างงาน (65.34 %)			
	ผู้ปฏิบัติงานทำเต็มที่ (34.66 %)	รอฤดูกาลเกษตร (63.03 %)	ทำงานไม่เต็มที่ (35.81 %)	ไม่ปฏิบัติงาน (1.16 %)
เฉลี่ย				
828,670	287,894	341,278	193,894	6,281

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2532

รายได้ต่อหัวของประชากรในภาคการเกษตร ซึ่งได้คิดตามราคาตลาดปี 2533
กล่าวคือในปี พ.ศ. 2531 เท่ากับ 5,267 บาท/คน/ปี จะเพิ่มเป็น 5,795 บาท/คน/ปี
ในปี พ.ศ. 2539 ดังตารางที่ 2.7

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.6 การคะแนนรายได้ต่อหัวของประชากรภาคการเกษตร

ในช่วงปี พ.ศ. 2531 -2539 ของจังหวัดนครราชสีมา (คิดตามราคาปี 2533)

หน่วย : บาท

ปี	ผลิตภัณฑ์การเกษตร	รายได้ต่อหัว
2531	8,189,705	5,267
2532	8,286,296	5,326
2533	8,384,027	5,387
2534	8,482,912	5,455
2535	8,582,963	5,523
2536	8,684,192	5,590
2537	8,786,617	5,658
2538	8,890,250	5,767
2539	8,995,104	5,795

หมายเหตุ : รายได้ : บาท

รายได้ต่อหัว : บาท/คน/ปี

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2532

2.4 ลักษณะดิน

ลักษณะดินในจังหวัดนครราชสีมาจะเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและเป็นดินที่ง่ายต่อการชะล้างและพังทลายของดินสูงกว่าดินประเภทอื่น ๆ สามารถแบ่งแยกได้ดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มดินไร้ ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 55 ของพื้นที่ทั้งหมดส่วนมากอยู่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัด สามารถสามารถแยกเป็นกลุ่มดินย่อยได้ดังนี้

- กลุ่มดินไร้ทั่วไป อยู่ในพื้นที่อำเภอสูงเนิน อำเภอปักธงชัย อำเภอศรีบุรี อำเภอเสิงสาง อำเภอโชคชัย กิ่งอำเภอหนองบุญมาก อำเภอจักราชและอำเภอด่านขุนทด

- กลุ่มดินไร้ดี อยู่ในพื้นที่อำเภอปากช่อง อำเภอสีคิ้ว และบางส่วนของอำเภอด่านขุนทด อำเภอคง และกิ่งอำเภอบ้านเหลื่อม

- กลุ่มดินทราย อยู่ในอำเภอคง กิ่งอำเภอบ้านเหลื่อม อำเภอบัวใหญ่ อำเภอโนนไทย อำเภอจักราช อำเภอสีคิ้ว อำเภอปากช่อง และอำเภอปักธงชัย

(2) กลุ่มดินนา มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่วนมากอยู่ในพื้นที่บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด กลุ่มดินนาสามารถที่จะแยกออกตามคุณสมบัติของดินได้ดังนี้

- กลุ่มดินนาทั่วไป ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอบัวใหญ่ อำเภอคง และบางส่วนในอำเภอประทาย กิ่งอำเภอบ้านเหลื่อม อำเภอไชยไทย อำเภอปักธงชัย อำเภอด่านขุนทด และอำเภอเสิงสาง

- กลุ่มดินนาดี อยู่ในบริเวณลุ่มน้ำต่าง ๆ ของจังหวัด ได้แก่ แม่น้ำมูล ลำแชะ ลำตะคอง และลำปลายมาศ

- กลุ่มดินนาเค็ม ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณอำเภอประทาย อำเภอบัวใหญ่ อำเภอขามสะแกแสง อำเภอโนนสูง บางส่วนอยู่ในอำเภอโนนไทย และอำเภอด่านขุนทด

(3) กลุ่มดินคละ มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่วนมากอยู่ในพื้นที่บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศตะวันออกของจังหวัด สามารถแยกได้เป็น

- กลุ่มดินไร้คละดินนาทั่วไป อยู่ในอำเภอชุมพวง อำเภอห้วยแถลง อำเภอจักราช อำเภอพิมาย อำเภอโนนไทย อำเภอเมือง และอำเภอสีคิ้ว

- กลุ่มดินไร้คละดินไร้ทั่วไป อยู่ในบริเวณอำเภอด่านขุนทดทั้งหมด

- กลุ่มดินไร้ทั่วไปคละดินนาดี อยู่ในอำเภอด่านขุนทดทั้งหมด

(4) กลุ่มดินเค็ม มีอยู่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนมากอยู่ตอนบนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด สามารถแยกได้ดังนี้

- กลุ่มดินเค็มน้อย ส่วนมากอยู่บนบริเวณพื้นที่อำเภอประทาย อำเภอบัวใหญ่

อำเภอคง กิ่งอำเภอบัวใหญ่ อำเภอโนนไทย อำเภอพิมาย และอำเภอโนนสูง

- กลุ่มดินเค็มปานกลาง อยู่ในอำเภอโนนสูง อำเภอโนนไทย อำเภอบัวใหญ่
อำเภอประทาย อำเภอด่านขุนทด อำเภอสูงเนิน อำเภอขามสะแกแสง และอำเภอพิมาย

- กลุ่มดินเค็มจัด อยู่ในอำเภอด่านขุนทด อำเภอโนนไทย
และอำเภอขามสะแกแสง

2.5 การใช้ที่ดิน

ในพื้นที่ทั้งหมด 105.53 ล้านไร่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา จะมีพื้นที่มากเป็นอันดับหนึ่งใน 17 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีพื้นที่ 12.8 ล้านไร่ รองลงมาได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี และอุดรธานี ตามลำดับ และเมื่อนิยามถึงเนื้อที่ทำการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมาก็ยังเป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่ทำการเกษตรมากเป็นอันดับหนึ่ง คือประมาณร้อยละ 8.33 ของเนื้อที่ทำการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากเนื้อที่ทั้งหมดภายในจังหวัดสามารถแบ่งลักษณะของการใช้ที่ดินออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้คือเนื้อที่ป่าไม้ เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร และเนื้อที่อื่น ๆ จากสถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2531/31 พบว่า เนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัดนครราชสีมา สามารถแบ่งแยกออกเป็นลักษณะการใช้ที่ดินได้ดังตารางที่ 2.7

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.7 ลักษณะการใช้ที่ดินในจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ.2532

	เนื้อที่ (ล้านไร่)	ร้อยละ
1. เนื้อที่ป่าไม้	1.6	12.5
2. เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร	8.8	68.8
3. อื่น ๆ	2.8	18.7
รวม	12.8	100

ที่มา : ปรับปรุงจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2532

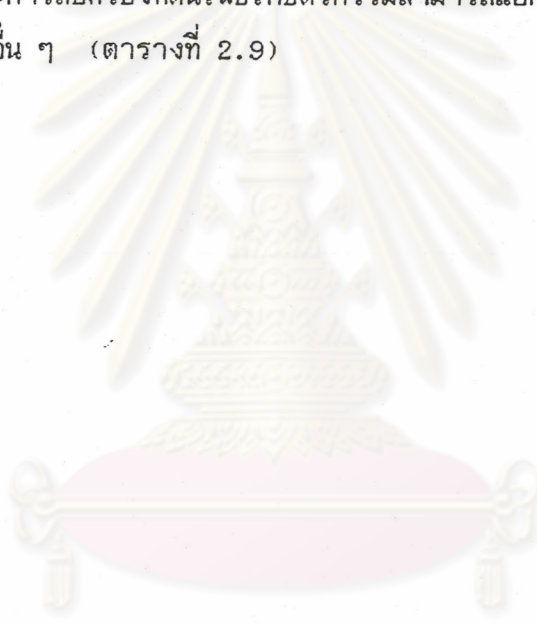
ตารางที่ 2.8 การใช้ที่ดินถือครองทางการเกษตรของจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ.2532

	เนื้อที่ (ล้านไร่)	ร้อยละ
1. ที่อยู่อาศัย	0.13	1.57
2. ทุ่งนา	3.84	43.64
3. พืชไร่	3.69	41.93
4. ไม้ผลและไม้ยืนต้น	0.35	3.97
5. สวนผักและไม้ดอก	0.03	0.34
6. ที่เลี้ยงสัตว์	0.5	5.63
7. ที่รกร้างว่างเปล่า	0.19	2.15
8. ที่อื่น ๆ	0.07	0.72
รวม	8.8	100

ที่มา : ปรับปรุงจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2532

จากเนื้อหาทำการเกษตรกรรมในจังหวัดนครราชสีมา (ตารางที่ 2.8) เป็นเนื้อหาทำนาร้อยละ 43.64 เป็นเนื้อหาสำหรับปลูกพืชไร่ร้อยละ 41.93 ส่วนเนื้อหาที่เหลือเกษตรกรรมจะใช้เพื่อเลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้ผลและ ไม้ยืนต้น และอื่น ๆ ในส่วนของพืชที่ปลูกนั้น พืชไร่ที่สำคัญและสามารถปลูกเป็นรายได้ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ปอแก้ว และฝ้าย โดยที่ข้าวจะมีเนื้อหาในการเพาะปลูกมากที่สุด รองลงมาได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด และอ้อย ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาลักษณะการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ปี 2532/31 จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน ประมาณ 35.77 ไร่ ซึ่งเป็นเนื้อที่ถือครองที่มากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ยทั้งหมด 28.18 ไร่ จากลักษณะการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรมสามารถแยกออกได้เป็น เนื้อที่ของตนเอง และเนื้อที่ของคนอื่น ๆ (ตารางที่ 2.9)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.9 ลักษณะการถือครองในจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2532

	เนื้อที่ (ล้านไร่)	ร้อยละ
<u>เนื้อที่ของตนเอง</u>		
1. ของตนเอง	7.6	86.36
2. จำนองผู้อื่น	0.13	1.48
3. ขายฝาก	-	-
รวม	7.73	87.84
<u>เนื้อที่ของคนอื่น</u>		
1. เช่าผู้อื่น	0.95	10.79
2. รับจำนอง	0.08	0.9
3. รับขายฝาก	-	-
4. ได้ทำฟรี	0.07	0.47
รวม	1.1	12.16
รวม	8.8	100

ที่มา : ปรับปรุงจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2532

จากตารางพอจะสรุปได้ว่า เกษตรกรภายในจังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่เป็นของตนเอง 7.7 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 87.84 ของเนื้อที่ทำการเกษตรทั้งจังหวัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีความเป็นอิสระในการทำการเกษตร ส่วนเนื้อที่ที่เหลือเป็นเนื้อที่ของคนอื่น อย่างไรก็ตาม เกษตรกรร้อยละ 10.79 ก็ยังต้องเช่าที่ดินทำการเกษตรจากผู้อื่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.6 แหล่งน้ำ

เกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมาได้รับแหล่งน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำชลประทาน

1. แหล่งน้ำ ธรรมชาติประกอบด้วยแม่น้ำที่สำคัญ 7 สายคือ

1.1 แม่น้ำมูล ต้นน้ำเกิดจากเขาวง และเขาละมั่งของเทือกเขาสันทาในเขตอำเภอบึงขังชัย ไหลจากทิศใต้ขึ้นไปทางทิศเหนือผ่านท้องที่อำเภอบึงขังชัย อำเภोजักราชวกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านอำเภอโนนสูง อำเภอพิมาย อำเภอชุมพวง แล้ววกไปทางตะวันออกเข้าเขตอำเภอบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผ่านจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี แล้วลงสู่แม่น้ำโขง

1.2 แม่น้ำลำแชะ ต้นน้ำเกิดจากเขาวาน ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอครบุรี ไหลวกไปทางทิศตะวันออกลงแม่น้ำมูลที่ตำบลจรเข้หิน อำเภอครบุรี แม่น้ำลำแชะมีความยาวประมาณ 104 กิโลเมตร

1.3 แม่น้ำลำพระเพลิง ต้นน้ำเกิดจากซบสี่คตของเทือกเขาสันทาในเขตวนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทางด้านใต้ของอำเภอบึงขังชัย ไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือลงสู่แม่น้ำมูลที่อำเภอบึงขังชัย มีความยาวประมาณ 120 กิโลเมตร

1.4 แม่น้ำลำตะคอง ต้นน้ำเกิดจากเขาสามยอกของเทือกเขาสันทาในเขตวนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ไหลขึ้นไปทางเหนือผ่านอำเภอปากช่องแล้ววกไปทางตะวันออก ผ่านอำเภอสีคิ้วอำเภอสูงเนิน อำเภอเมือง ไหลลงสู่แม่น้ำมูลที่ตำบลท่าช้าง อำเภอจักราช มีความยาวประมาณ 175 กิโลเมตร

1.5 แม่น้ำลำเชียงไกร ต้นน้ำเกิดจากภูเขาในเขตอำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ไหลผ่านทางด้านตะวันตกของอำเภอด่านขุนทด แล้ววกไปทางตะวันออกผ่านอำเภอโนนไทย และอำเภอโนนสูง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำมูลในเขตอำเภอพิมาย แม่น้ำลำเชียงไกรมีความยาวประมาณ 145 กิโลเมตร

1.6 แม่น้ำลำสะเทิน ต้นน้ำอยู่ที่ห้วยประสาทในเขตอำเภอคง ไหลไปทางตะวันออกเฉียงใต้ลงสู่แม่น้ำมูลในเขตอำเภอพิมาย มีความยาวประมาณ 35 กิโลเมตร

1.7 แม่น้ำลำปลายมาศ ต้นน้ำเกิดจากเขามะค่าของเทือกของสันทาในเขตอำเภอประทาย ไหลไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านอำเภอครบุรี เข้าเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ผ่านกิ่งอำเภอประคำ อำเภอนางรองอำเภอลำปลายมาศ เข้าเขตจังหวัดนครราชสีมา ผ่านอำเภอชุมพวง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำมูลตรงรอยต่อระหว่างอำเภอชุมพวงกับอำเภอบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ แม่น้ำลำปลายมาศมีความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร

2 แหล่งน้ำชลประทาน ประกอบด้วยแหล่งน้ำชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก

2.1 ขนาดใหญ่ ในท้องที่จังหวัดนครราชสีมา มีโครงการชลประทานขนาดใหญ่ 3 โครงการ คือ โครงการเขื่อนลำตะคอง โครงการเขื่อนลำพระเพลิง และโครงการทุ่งสัมฤทธิ์ รวมเนื้อที่ที่ไดรับน้ำทั้งสิ้น 357,800 ไร่

2.2 ขนาดกลาง สำหรับโครงการชลประทานขนาดกลางมีทั้งหมด 24 โครงการ เป็นโครงการเพื่อวัตถุประสงค์การเกษตร 16 โครงการ รวมเนื้อที่ 103,800 ไร่ นอกจากนั้น เป็นโครงการเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภค

2.3 ขนาดเล็ก แหล่งน้ำขนาดเล็กได้เก็บรวบรวมจากคณะกรรมการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก สำนักนายกรัฐมนตรี แหล่งน้ำขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นโครงการเพื่อใช้น้ำทำการเกษตร ได้แก่ โครงการประเภทฝายน้ำล้น และอ่างเก็บน้ำ ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมามีฝายน้ำล้นทั้งสิ้น 81 โครงการ อ่างเก็บน้ำทั้งหมด 216 โครงการ แต่ละโครงการมีพื้นที่ที่ไดรับน้ำการเกษตรอยู่ในช่วง 200 - 1,500 ไร่ (ตารางที่ 2.10) นอกจากนี้ยังมีทำนบอีก

ตารางที่ 2.10 การเปรียบเทียบแหล่งน้ำชลประทานในจังหวัดนครราชสีมา กับ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แหล่งน้ำชลประทาน	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จำนวน)	นครราชสีมา (จำนวน)
1. ขนาดใหญ่	9	3
2. ขนาดกลาง	198	16
3. ขนาดเล็ก	2,403	216
รวม	2,610	235

ที่มา : ปรับปรุงจาก แนวทางการพัฒนาการเกษตร : จังหวัดนครราชสีมา และณรงค์ ชูประกอบ

2.7 พืช

1. ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมาเป็นอันดับหนึ่ง จังหวัดนครราชสีมาทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง คือ ทำได้ทั้งนาปีและนาปรัง สามารถผลิตได้ทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ผลผลิตเฉลี่ยของข้าวนาปีในจังหวัดนครราชสีมาปีเพาะปลูก 2531/2532 โดยเฉลี่ย 218 กก./ไร่ ผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ส่วนหนึ่งนอกจากจะเก็บไว้บริโภคเองแล้ว ยังส่งออกไปขายภายในจังหวัดและนอกจังหวัดอีกด้วย ตลาดส่วนใหญ่จะขายที่ตลาดระดับอำเภอ ร้อยละ 56.18 เฉลี่ยแล้ว เกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมามีเนื้อที่ในการทำนาครัวเรือนละ 12-16 ไร่ ดังจะได้แยกพิจารณา ดังนี้

1.1 ข้าวนาปี ปี 2531/2532 มีเนื้อที่เพาะปลูก 3.02 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.34 ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วง 7 ปีที่ผ่านมา คือ ตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2525/2526 ถึงปีเพาะปลูก 2531/2532 เกษตรกรได้ลดพื้นที่ในการทำนาในปีเพาะปลูก 2529/2530 และปีเพาะปลูก 2530/2531 เพราะในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ราคาของข้าวเปลือกในตลาดโลกตกต่ำมาก (ราคาที่เกษตรกรขายได้ในปี พ.ศ. 2529 เท่ากับ 2,240 บาท/เกวียน) เกษตรกรเริ่มหันมาขายพื้นที่ในการทำนามากขึ้น ในปีเพาะปลูก 2531/2532 ผลผลิตต่อไร่ 218 กก./ไร่ ซึ่งนับว่าต่ำมากเมื่อเทียบกับแหล่งผลิตข้าวนาปีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแหล่งผลิตอื่น ๆ ของประเทศ เกษตรกรมีเนื้อที่ถือครองโดยเฉลี่ย 12-16 ไร่ อำเภอที่ทำนามากที่สุดคือ อำเภอสีคิ้ว เพราะมีความพร้อมของน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกและสภาพของดินที่เหมาะสม จะมีการทำนาในช่วงเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และเก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนกันยายน ผลผลิตที่ผลิตจะส่งขายที่ตลาดระดับอำเภอ ร้อยละ 56.18 คือ โรงสีขนาดกลางหรือมีพ่อค้ามารับซื้อที่ไร่นาหรือบางที่มีกลุ่มเกษตรกรภายในจังหวัดเข้ามารับซื้อที่ไร่นา รายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรเท่ากับ 934.57 บาท/ครัวเรือน/ปี ปัญหาที่เกษตรกรกำลังประสบ คือ ราคาของผลผลิตที่ตกต่ำ ตลาดยังเป็นผู้รับซื้อ ทำให้เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาที่คุ้มกับต้นทุนได้ รายได้ของเกษตรกรจึงผันผวนและไม่แน่นอนตามไปด้วย นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดการรวมกลุ่มเกษตรกร และปัญหาเรื่องคุณภาพดินที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าวซึ่งได้แก่ ดินเค็มและดินทรายจัดทำให้การทำนาไม่สามารถที่จะทำได้ทุกอำเภอ

1.2 ข้าวนาปรัง มีเนื้อที่เพาะปลูก 2531/2532 จำนวน 0.048 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 10 ของพื้นที่ในการทำนาปรังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรได้ลดพื้นที่ในการทำนาปรังลงในปีเพาะปลูก 2528/2529 และปีเพาะปลูก 2529/2530 เพราะในช่วง

ระยะเวลาดังกล่าว เกษตรกรประสบกับสภาวะแห้งแล้ง และราคาของข้าวเปลือกตกต่ำเหลือ เกวียนละ 1,612 บาท ซึ่งนับว่าตกต่ำมากในช่วง 7 ปีที่ผ่านมา (2525-2532) ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่ 556 กก./ไร่ ซึ่งสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลผลิตจะ ขายที่ตลาดระดับอำเภอ เกษตรกรจะถือครองเนื้อที่ในการทำนาปรังครัวเรือนละ 8-10 ไร่ จะทำนาปรังในช่วงเดือน มกราคมถึงเดือนเมษายน โดยจะเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณเดือน มิถุนายน จังหวัดนครราชสีมาไม่สามารถจะทำนาปรังได้ทุกอำเภอ เพราะขาดแคลนแหล่งน้ำ ชลประทานในช่วงฤดูแล้งที่ใช้ในการเพาะปลูก และขาดโครงการชลประทานอีกด้วย เกษตรกรขายผลผลิตที่ตลาดระดับอำเภอ ต้นทุนต่อไร่ของข้าวเปลือกนาปรังเท่ากับ 1,215.38 บาท ในปี 2529/2530 ปัญหาที่เกษตรกรประสบคือ ราคาของผลิตผลที่ตกต่ำ และ ขาดโครงการชลประทานและแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่ใช้ในการเพาะปลูก

2. มันสำปะหลัง จังหวัดนครราชสีมา สามารถผลิตมันสำปะหลัง ได้มากเป็นอันดับหนึ่งใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2531/2532 ผลิตได้ 5.09 ล้านตัน มีเนื้อที่เพาะปลูกเท่ากับ 2.09 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.23 ของเนื้อที่ในการทำเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา และคิดเป็นร้อยละ 3.34 ของเนื้อที่ทำการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรได้ลด พื้นที่ในการเพาะปลูกระหว่างปีเพาะปลูก 2528/2529 ถึงปีเพาะปลูก 2529/2530 เพราะ ราคาของมันสำปะหลังตกต่ำมากในระยะเวลาดังกล่าว ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 2,451 กก./ไร่ อำเภอที่ปลูกมากที่สุดคือ อำเภอสีคิ้ว เฉลี่ยแล้วเกษตรกรมีพื้นที่ในการครอบครองครัวเรือนละ 12- ไร่ เกษตรกรใช้เวลาในการปลูกตลอดปี ช่วงเดือนที่เก็บเกี่ยวคือ เดือนเมษายนถึงเดือน มิถุนายน ผลผลิตจะขายที่ตลาดระดับอำเภอร้อยละ 38.94 เกษตรกรจะบรรทุกโดยรถไถเดิน หรือบางครั้งจะมีพ่อค้าจากในอำเภอเข้ามารับซื้อ รายได้โดยเฉลี่ย เท่ากับ 10,365 บาท/ครัวเรือน/ปี ต้นทุนในการผลิตเท่ากับ 832.35 บาท/ไร่ ปัญหาที่เกษตรกร กำลังประสบคือราคาของผลิตผลที่ตกต่ำ โดยเฉพาะช่วงต้นที่เริ่มออกผลผลิต

3. ข้าวโพด ข้าวโพดที่ปลูกในจังหวัดนครราชสีมา จะใช้เป็นอาหารสัตว์ มีพื้นที่ใน การเพาะปลูกทั้งสิ้น 1.04 ล้านไร่ ในปีเพาะปลูก 2531/2532 คิดเป็นร้อยละ 11.78 ของ พื้นที่การเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา และเป็นร้อยละ 1.71 ของเนื้อที่เกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปีการเพาะปลูก 2528/2529 เกษตรกรได้ลดพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวโพด เพราะผลกระทบจากการที่ราคาของข้าวโพดตกต่ำ ผลผลิตโดยเฉลี่ยทั้งจังหวัด 404 กก./ไร่ ซึ่งต่ำกว่าผลผลิตเฉลี่ยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอที่ปลูกมากที่สุดคือ อำเภอปากช่อง เพราะความพร้อมของน้ำที่จะใช้ในการเพาะปลูก สามารถ ปลูกได้ปีละ 2 ครั้ง จะปลูกในช่วง เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกรกฎาคม เก็บเกี่ยวผลผลิตเดือนกรกฎาคม รายได้โดยเฉลี่ย 487.50

บาท/คริว เรือน/ปี ต้นทุนโดยเฉลี่ย 592.86 บาท/ไร่ ปัญหาที่เกษตรกรกำลังประสบคือ ราคาของผลผลิตตกต่ำ ขายไม่คุ้มกับต้นทุนในการผลิต ทำให้รายได้ของเกษตรกรมีความไม่แน่นอนตามไปด้วย นอกจากนี้การขาดแคลนแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกทั้งแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำชลประทาน

4. อ้อย เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ในการเพาะปลูก 0.059 ล้านไร่ ในปีเพาะปลูก 2531/2532 คิดเป็นร้อยละ 0.09 ของพื้นที่ทำการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรได้ลดพื้นที่ในการเพาะปลูกในปี 2528/2529 เพราะราคาที่เกษตรกรขายผลผลิตตกต่ำมาก ผลผลิตเฉลี่ยทั้งจังหวัด 9.794 ตัน/ไร่ สูงกว่าทุกจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอที่ปลูกมากคือ อำเภอปากช่อง เกษตรกรมีเนื้อที่ถือครองโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 6-10 ไร่ ระยะเวลาเพาะปลูกจะอยู่ในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤศจิกายน และเก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนธันวาคม

5. ถั่วเขียว เป็นพืชเศรษฐกิจรองอีกชนิดหนึ่ง ที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา ในปีเพาะปลูก 2531/2532 มีเนื้อที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 0.042 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.47 ของพื้นที่ทำการเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 104 กก./ไร่ ซึ่งต่ำกว่าผลผลิตเฉลี่ยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและแหล่งผลิตอื่น ๆ ของประเทศ ยกเว้นในภาคใต้ในช่วง 6 ปีที่ผ่านมาคือ ระหว่างปี 2527 ถึงปี 2532 ราคาของถั่วเขียวในปี 2532 จะมีราคาสูงที่สุดคือเท่ากับ 8.5 บาท/กก. สามารถจะปลูกได้ทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง จะปลูกในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนตุลาคม เก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนกันยายน เกษตรกรมีเนื้อที่ถือครองโดยเฉลี่ย 4-6 ไร่ ปัญหาที่เกษตรกรกำลังประสบคือ ราคาของผลผลิตไม่มีความแน่นอน

6. ถั่วเหลือง ในปีเพาะปลูก 2531/2532 มีเนื้อที่ในการเพาะปลูก 0.033 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.38 ของพื้นที่ทำการเกษตรจังหวัดนครราชสีมา ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรจะขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นทุกปี ผลผลิตต่อไร่ 208 กก./ไร่ เกษตรกรจังหวัดนครราชสีมา สามารถพัฒนาการปลูกถั่วเหลืองให้มีประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งดูได้จากผลผลิตต่อไร่ที่เพิ่มขึ้น ราคาของถั่วเหลืองไม่ค่อยจะผันผวนมากนัก ในปี 2532 ราคาที่เกษตรกรขายได้เท่ากับ 8.3 บาท/กก. อำเภอที่ปลูกมากคือ อำเภอเสิงสาง เกษตรกรมีเนื้อที่ถือครองครัวเรือนละ 10-12 ไร่ ถั่วเหลืองฤดูฝนปลูกได้ดีในเดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน และเก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนพฤศจิกายน ส่วนถั่วเหลืองฤดูแล้งจะปลูกได้ในเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม เก็บเกี่ยวผลผลิตได้เดือนพฤษภาคม

7. ถั่วลิสง ในปีเพาะปลูก 2531/2532 มีพื้นที่ในการเพาะปลูก 0.033 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.38 ของพื้นที่เพาะปลูกในจังหวัดนครราชสีมา เกษตรกรได้ขยายเนื้อที่การปลูกถั่วลิสงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีผลผลิตต่อไร่ 222 กก./ไร่ ซึ่งต่ำกว่าผลผลิตเฉลี่ยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกถั่วลิสงประสบปัญหาเรื่องน้ำในการเกษตร ทั้งขาดน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติและน้ำจากโครงการชลประทาน นอกจากนี้ยังประสบปัญหาคุณภาพของดินที่ไม่เหมาะสม ส่วนใหญ่เกษตรกรจะขายผลผลิตที่ตลาดระดับตำบลและตลาดอำเภอ ร้อยละ 47.11 และร้อยละ 25.53 ตามลำดับ อำเภอที่ปลูกมากได้แก่ อำเภอสีคิ้ว ถั่วลิสงเหมือนกับถั่วเขียวและถั่วเหลืองที่สามารถปลูกได้ทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง ถั่วลิสงฤดูฝนปลูกได้ในเดือนมีนาคม เก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในเดือนพฤษภาคม เกษตรกรมีเนื้อที่ถือครองโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 1-3 ไร่

8. ปอแก้ว ในปีเพาะปลูก 2531/2532 มีพื้นที่ในการเพาะปลูก 0.074 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ของพื้นที่เพาะปลูกในจังหวัดนครราชสีมา เกษตรกรได้ลดเนื้อที่การปลูกลง เพราะขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก และราคาที่เกษตรกรขายได้ตกต่ำ ผลผลิตต่อไร่ 197 กก./ไร่ ซึ่งใกล้เคียงกับผลผลิตเฉลี่ยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราคาที่เกษตรกรขายได้ในปี 2532 เท่ากับ 5.7 บาท/กก. ในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา ราคาของปอแก้วผันผวนมาก เกษตรกรจะขายผลผลิตที่ตลาดระดับอำเภอและจังหวัด อำเภอที่ปลูกมากคือ อำเภอโนนไทย ปลูกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกรกฎาคม เก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนตุลาคม

9. ข้าวฟ่าง ในปี 2531/2532 มีเนื้อที่ในการเพาะปลูก 0.026 ล้านไร่ ตั้งแต่ปี 2525 ถึงปี 2532 เกษตรกรได้ขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะราคาที่เกษตรกรขายได้ค่อนข้างจะแน่นอน เนื้อที่เพาะปลูกคิดเป็นร้อยละ 0.30 ของพื้นที่ทำการเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา ผลผลิตโดยเฉลี่ย 182 กก./ไร่ ซึ่งนับว่ายังต่ำมากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแหล่งผลิตอื่น ๆ ของประเทศ จะปลูกมากในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน เก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนพฤศจิกายน เกษตรกรมีเนื้อที่ถือครองในการทำการเกษตรครัวเรือนละ 10-12 ไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ในปี 2532 เท่ากับ 2.4 บาทต่อกก. ซึ่งเป็นราคาที่สูงสุดนับตั้งแต่ปี 2528 เป็นต้นมา ปัญหาที่เกษตรกรประสบคือ ปัญหาแหล่งน้ำในการเพาะปลูก

10. ฝ้าย ในปี 2531/2532 มีเนื้อที่เพาะปลูก 0.011 ล้านไร่ ตั้งแต่ปี 2527 ถึงปี 2532 เกษตรกรได้ลดพื้นที่ในการเพาะปลูกฝ้าย เพราะประสบกับปัญหาความไม่แน่นอนของราคา เนื้อที่เพาะปลูกคิดเป็นร้อยละ 0.013 ของเนื้อที่การเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา จะ

ปลูกในเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม เก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนพฤศจิกายน ผลผลิตโดยเฉลี่ย เท่ากับ 303 กก./ไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ในปี 2532 เท่ากับ 12.9 บาท/กก.

2.8 ปศุสัตว์

1. กระบือ ตามรายงานสถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2530/2531 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร จังหวัดนครราชสีมา มีการเลี้ยงกระบือทั้งสิ้น 330,006 ตัว เลี้ยงมากเป็นอันดับ 5 รองจากจังหวัดอุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี บุรีรัมย์ คิดเป็นร้อยละ 7.52 ของการเลี้ยงกระบือ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เลี้ยงมากที่สุดอำเภอชุมพวงประมาณ 27,700 ตัว เพราะว่ามีบางครอบครัวไว้ขายเมื่อหมดหน้าทำนา เกษตรกรส่วนใหญ่จะเลี้ยงไว้เพื่อทำนา นอกเหนือจากนี้อาจจะใช้งานทางด้านอื่น ๆ บ้าง
2. โค จังหวัดนครราชสีมา มีการเลี้ยงโคมากเป็นอันดับหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี 2530/2531 เลี้ยงประมาณ 2,479,447 ตัว คิดเป็นร้อยละ 13.83 เลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอด่านขุนทด เหตุผลที่ทำให้มีการเลี้ยงมากเป็นอันดับหนึ่งเพราะว่าเกษตรกรจะเลี้ยงไว้ขายและบริโภคเอง
3. สุกร จังหวัดนครราชสีมา เลี้ยงสุกรได้มากเป็นอันดับหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เลี้ยงประมาณ 108,717 ตัว คิดเป็นร้อยละ 19.27 โดยจะเลี้ยงไว้เพื่อขายและบริโภคเอง อำเภอที่เลี้ยงมากที่สุด คือ อำเภอเมือง
4. เป็ด ในปี 2530/2531 มีการเลี้ยงเป็ดทั้งสิ้น 623,140 ตัว คิดเป็นร้อยละ 12 ของการเลี้ยงเป็ดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการเลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอปักธงชัย เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคเอง อาจมีไว้เพื่อขายบ้าง แต่น้อย
5. ไก่ จังหวัดนครราชสีมา เลี้ยงไก่ในปี 2530/2531 ทั้งสิ้นจำนวน 3,820,431 ตัว คิดเป็นร้อยละ 14 ของการเลี้ยงไก่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เลี้ยงมากที่สุด อำเภอปากช่อง ส่วนใหญ่จะเลี้ยงไว้บริโภคเอง จะมีการนำไปขายบ้างในบางครอบครัว ที่เลี้ยงเป็นจำนวนมากเท่านั้น